

Kollmann, Josef: *Dr. Jan Slavík k případu prof. dr. Jaroslava Prokeše.*

Tento článek¹ navazuje svým zaměřením na dvě předchozí studie² vztahující se k osobě Jaroslava Prokeše a poválečnému případu s ním, který tehdy silně zasáhl nejen archivní a historickou obec. Profesor Jaroslav Prokeš, ředitel Archivu ministerstva vnitra, byl po květnovém osvobození v roce 1945 zbaven svého místa ředitele z důvodu pravděpodobné kolaborace s říšskými úředníky a neodborného vedení archivu. Ze svého místa byl spíše vyhozen, a to bez okamžitého udání důvodů, dr. Borovičkou v pověření České národní rady, který ho ve funkci okamžitě nahradil. K průběhu celého procesu s Jaroslavem Prokešem se vyjadřuje Josef Kollmann ve svém již zmíněném předchozím biografickém článku.

Jaroslav Prokeš byl v jednom obvinění během procesu prof. Václavem Vojtíškem nařčen také z toho, že úmyslně v rámci snahy o zvětšení Archivu ministerstva vnitra pohltit Ruský zahraniční historický archiv, v jehož čele stál až do roku 1939 dr. Jan Slavík. K převzetí archivu mělo dojít po odvolání Jana Slavíka, kterého měl údajně podle Václava Vojtíška cíleně odstranit Jaroslav Prokeš proto, aby mohl být archiv začleněn do Archivu ministerstva vnitra.

Ruský zahraniční historický archiv vznikl na popud pražské organizace ruské emigrace Zemgor v roce 1923 proto, aby se v něm uchovával archivní a dokumentační materiál z předrevolučního a porevolučního období, který byl do československé republiky přivezen z Ruska emigranty. Ministerstvo zahraničních věcí tento archiv podporovalo finančně a dosazovalo do něj i své zástupce. Tak se do archivu dostal i Jan Slavík, do té doby vyučující na středních školách, který měl jakožto ovládající ruštinu jistou výhodu, a pravděpodobně se podílel i na jeho budování. Zemgor měl archiv pod svou správou až do roku 1928, kdy ho přebralo ministerstvo zahraničních věcí. Archiv od té doby měl přebírat podle stanov materiál vztahující se k dějinám ruských politických a revolučních hnutí 19. a 20. století. Od roku 1925 už v jeho vedení působil Jan Slavík, který byl na místě ředitele až do osudného roku 1938.

Vzhledem ke zmenšení území státu po mnichovské dohodě klesly i státní příjmy, bylo proto nutné snížit vzhledem k financím i stav úřednictva. To se citelně dotklo i ruského archivu. Ministerstvo zahraničních věcí se tak nakonec po jistých jednáních dopisem 3. prosince 1938 obrátilo na ministerstvo vnitra a požádalo ho, aby archiv převzalo pod svou správou. Tehdejší ředitel Archivu ministerstva vnitra Jaroslav Prokeš rozhodně souhlasil s převzetím archivu, přičemž si stanovil dvě podmínky – ruský archiv bude plně zařazen pod kompetenci ředitele Archivu ministerstva vnitra a bude dočasně uložen v budově ministerstva zahraničních věcí Toskánském paláci, tedy na místě, ve kterém sídlil od roku 1928.

¹ Kollmann, Josef: *Dr. Jan Slavík k případu prof. dr. Jaroslava Prokeše.* *Paginae historiae. Sborník státního ústředního archivu v Praze*, č. 11, 2003, s. 165-192.

² Kollmann, Josef: *Dr. Jaroslav Prokeš, archivář, historik, učitel. Medailón k 100. výročí narození.* *Paginae historiae. Sborník státního ústředního archivu v Praze*, č. 5, 1997, s. 123-162. a Kollmann, Josef: *Případ univ. prof. dr. Jaroslava Prokeše – chmurná kapitola z dějin Archivu ministerstva vnitra.* *Paginae historiae. Sborník státního ústředního archivu v Praze*, č. 9, 2001, s. 270-334.

První podmínka by se však vztahovala i na zrušení ředitelského místa Jana Slavíka. V momentě, kdy se o tomto řešení Jan Slavík dověděl, snažil se podniknout veškeré kroky k tomu, aby se tak nestalo a jeho místo zůstalo zachováno. Postup, na jehož základě zaslal předsednictvu Slovanského ústavu, tedy protektorovi Ruského archivu ministerstva vnitra, mu však nepomohl. Slavík argumentoval tím, že archiv nemá s ministerstvem vnitra nic společného a jistě dojde pouze k jeho úpadku. Jako další možnost pak dr. Slavík navrhl, aby ruský archiv převzal do své správy přímo Slovanský ústav. To bylo zamítnuto, ústav údajně neměl dostatek místa na uložení archivu ve svých prostorách a zároveň zřejmě nechtěl rozšiřovat svou působnost i do archivního světa.

Po těchto neúspěšných jednáních byl Jan Slavík nucen přitvrdit. Převedení archivu pod resort ministerstva vnitra by také podle něj znamenalo, že ruští emigranti přestanou dodávat další materiál do ruského archivu, protože vnitra vnímají spíše jako policejní ministerstvo, kterého se mohli oprávněně obávat. Dokonce Jan Slavík oslovil i bývalého ministra prof. Kamila Kroftu, který do věci zasáhl, avšak bez viditelných výsledků. Prezídium ministerstva zahraničních věcí tak pouze obrátilo svou pozornost na ministerstvo školství, které mohlo celou záležitost v případě převzetí ruského archivu ukončit. Zároveň tento postup odsouhlasil i dr. Slavík. Ministr školství dr. Chvalkovský se proti tomuto postupu důrazně ohradil a byl proti převzetí archivu pod jeho resort.

Prezídia se tak nakonec dohodla spíše prakticky a navrhla, aby ruský archiv spadl pod ministerstvo vnitra, které je přece jen nejvyšším archivním úřadem. Na jednáních o převzetí Ruského zahraničního historického archivu pod vnitra byli přítomní i Jaroslav Prokeš a Jan Slavík, který se cítil obejitý a důrazně se proti tomuto postupu ohradil. Zároveň byly schváleny i obě podmínky, které si Jaroslav Prokeš kladl v případě převzetí už od začátku celé akce, z nichž druhá o trvajícím uložení archiválií v Toskánském paláci nebyla ministerstvem zahraničních věcí dodržena argumentujíc tím, že prostory potřebují pro své vlastní účely. Ministerstvo vnitra nemělo však námitky.

Prezídium ministerstva vnitra rozhodlo o převzetí dekretem z 1. března 1939 a uložila řediteli svého archivu Jaroslavu Prokešovi, aby Ruský zahraniční historický archiv převzal okamžitě, a to přímo od jeho dosavadního ředitele Jana Slavíka. Ten nechtěl být u převzetí přítomen. Celý převoz do Loretánské ulice byl zakončen podanou zprávou 22. července 1939.

Ruský archiv tak byl převeden pod ministerstvo vnitra se všemi svými zaměstnanci až na emeritního ředitele Jana Slavíka. Podle autora článku důvody vynechání Slavíka a jeho začlenění pod vnitra nelze zjistit, dokumenty k této věci jsou příliš mezerovité. Dr. Slavík se tak vrátil zpět do školství, odkud do archivu přišel.

Co se tedy týká viny či nevin Jaroslava Prokeše na odchodu Jana Slavíka, bližší podrobnosti nelze přesně zjistit. V žádných dokumentech není jasně sděleno, ale ani naznačeno, že by byl prof. Prokeš do této věci jakkoliv zatažen.

Dr. Jan Slavík tak spíše jen v rámci své velké angažovanosti proti převedení archivu pod ministerstvo vnitra poškodil sám sebe, vytvářel napjatou atmosféru a oddaloval tak celkové vyřešení situace. Nakonec pravděpodobně odešel mimo ruský archiv dobrovolně a sám, možná nechtěl pod vnitřem pracovat vůbec.

V roce 1945 byl tento inkriminovaný archiv předán cele sovětské akademii věd do Sovětského svazu.

Obloukem se tedy uzavírá celá situace rokem 1945, kdy byl Jaroslav Prokeš nařčen z již zmíněných obvinění a kdy potřebovali jeho protivníci jakékoliv důkazy proti němu. Vztah Jana Slavíka a Jaroslava Prokeše už nikdy pravděpodobně nebyl dobrý, Slavík bral Prokeše jako člověka, který inicioval, i když třeba jen nepřímou, jeho odchod z ruského archivu. Když tak v roce 1945 měl Jan Slavík promluvit proti obžalovanému, odmítl to udělat se slovy: „Když jste dovedli Prokeše odstranit, museli jste vědět, proč jste to učinili.“ Tak nechal Jan Slavík za sebou jakoukoliv odvetu a postavil se v této konkrétní věci mimo celou záležitost kolem Jaroslava Prokeše.

Autor článku tak Jana Slavíka vyzdvihuje jako člověka, který se vždy zásadově dokázal postavit na stranu dobra. Slavík dokonce celý proces s Prokešem satiricky doprovázel svými autorskými verši (často anonymními), které se sice nijak neodrazily u soudu, přesto, protože kolovaly po pražských archivech, jistě znamenaly pro čtenáře osvětlení situace a pro Prokeše zlepšení morálky.

Článek obsahuje celkem třináct básní, pro ilustraci zde uvedu alespoň jednu³, která byla věnována Charvátovi, Borovičkovi a Vojtíškově, jednom z hlavních aktérů, kteří během procesu s prof. Prokešem mluvili v jeho neprospěch:

Tři Revoluční kati

*Když hučí bouře, doba napjatá,
národu vždy se rodí reci,
tři neviňoučká, bílá morčata
za války spala v hnědé kleci.*

*Zaryta tiše v hebkých pilinách
jen nosíkem lapají pachy,
když kráčí děs v přítomných dějinách,
raději spát než zmirat strachy.*

³ Kollmann, Josef: *Dr. Jan Slavík k případu prof. dr. Jaroslava Prokeše*. *Paginae historiae*. Sborník státního ústředního archivu v Praze, č. 11, 2003, s. 172-173.

*Hoj, zadula vítězství polnice,
vše opouští závětrí boudu,
pospíchá také morčat trojice,
zasednou v revolučním soudu.*

*Všichni tři hrají si na Marata,
dnes všichni jsou amis du peuple,
před tribunál volaj tě morčata,
když někdo cos o tobě klepl.*

*Pardon! dřív než před jejich stolicí
bezmocné žertvy začnou blednout,
je nezbytno vrtivou zadnicí
na teploučká místa si sednout.*

*A teď hrr! na zrádného Prkoše,
zločin odpyká jeho hlava!
Sražená lebka padá do koše,
historická lůza řve: sláva!*

*Bohové žízň, dál žádají krev,
toť věčný zákon revoluce,
ukojit třeba lýtých davů hněv,
pošlete udání, resoluce.*

*Ha, jaký úlek, morčat zděšení,
to zježení posledních chlupů?
Prkoš se hýbe, stoupá s lešení,
kdosi hlavu přilepil k trupu.*

*V archiv míří, drápe se na křeslo,
k vetřelcům hrůzné obrací zraky:
vraťte mi úřad, moje řemeslo,
NA BŘÍŠE LEŽET DOVEDU TAKY.*

Warjah